

Alytaus kolegijos bendrosios praktikos slaugos studijų studentų požiūris į eutanaziją

Lina Valčiukienė

Alytaus kolegijos Sveikatos mokslų ir inžinerijos fakultetas

Diana Prieskienytė

Alytaus kolegijos Sveikatos mokslų ir inžinerijos fakultetas

Alma Paškevičė

Alytaus kolegijos Sveikatos mokslų ir inžinerijos fakultetas

Santrauka. Straipsnyje atskleistas Alytaus kolegijos bendrosios praktikos slaugos studijų studentų požiūris į eutanaziją. Per pastaruosius du šio amžiaus dešimtmečius pastebėta vis daugėjant valstybių, kuriose eutanazija tapo legali, o tai kelia vis daugiau nesutarimų tarp sveikatos priežiūros specialistų bendruomenės, politikų, visuomenės, religijos atstovų dėl etinių dilemų visame pasaulyje šiuo klausimu. Eutanazija tapo aktuali fenomeno, kuris ligi šiol kelia begalę diskusijų bei ginčų politikoje, teisėje, medicinoje ir plačiojoje visuomenėje. Straipsnyje pateikiamas bendrosios praktikos slaugos studentų požiūris į eutanaziją, jos legalizavimą bei priežastis, dariusias įtaką jų nuomonei. Tyrime naudotas kiekybinis anketinės apklausos metodas. Tyrimo imtis – tikslinė atranka, vykdyta tarp Alytaus kolegijos Sveikatos mokslų ir technologijų katedros bendrosios praktikos slaugos I ir IV kurso studentų. Apibendrinus gautus rezultatus, išryškėjo, kad beveik pusė I ir IV kurso studentų išreiškia neutralų požiūrį į eutanaziją, o daugiau nei pusė I ir IV kurso studentų pritaria eutanazijos legalizavimui Lietuvoje.

Tyrimo tikslas – atskleisti Alytaus kolegijos bendrosios praktikos slaugos studijų studentų požiūrį į eutanaziją.

Tyrimo uždaviniai – išsiaiškinti ir palyginti I ir IV kurso bendrosios praktikos slaugos studijų studentų požiūrį į eutanaziją.

Reikšminiai žodžiai: slaugos studentai, eutanazija, požiūris, mirtis.

Attitude on euthanasia of general practice nursing students of Alytaus kolegija / University of Applied Sciences

Summary. The article reveals the attitudes of general nursing students of Alytaus kolegija / University of Applied Sciences towards euthanasia. The last two decades of this century have seen an increasing number of countries where euthanasia has become legal, which has led to a growing number of disagreements between the health care community, politicians, society, and religion, and to ethical dilemmas around the world on this issue. Euthanasia has become a topical phenomenon that has so far generated countless debates and controversies in politics, law, medicine and society at large. This article presents the views of general nursing students on euthanasia, its legalisation and the reasons that have influenced their opinions. The study used a quantitative questionnaire survey method. The sample of the study was a purposive sample of general nursing students of the 1st and 4th year of the Department of Health Sciences and Technologies of Alytaus kolegija / University of Applied Sciences. Summarising the results obtained, it emerged that almost half of both 1st and 4th year students express a neutral attitude towards euthanasia, and more than half of both 1st and 4th year students support legalisation of euthanasia in Lithuania.

Keywords: nursing students, euthanasia, attitudes, death.

Įvadas

Per pastaruosius du šio amžiaus dešimtmečius pastebėtas vis augantis skaičius valstybių, kuriose eutanazija tapo legali, o tai kelia vis daugiau nesutarimų tarp sveikatos priežiūros specialistų bendruomenių, politikų, visuomenės, religijos atstovų dėl etinių dilemų visame pasaulyje šiuo klausimu [1]. Nyderlandai 2001 m. buvo pirmoji šalis, priėmusi eutanazijos įstatymą [2]. Šiuo metu eutanazija įteisinta Olandijoje (2001), Belgijoje (2002), Liuksemburge (2009), Kolumbijoje (2015), Kanadoje (2016), Naujojoje Zelandijoje (2021), Šveicarijoje ir Australijoje (2017) [3]. Neseniai šį sąrašą papildė Ispanija (2021) [4].

Eutanazija yra sąmoningas veiksmas, kuriuo neskausmingai ir lengvai, paties individo reikalavimu, nutraukiama žmogaus gyvybė, kai tą individą kankina nepagydoma liga arba nepakeliama kančia [5]. Eutanazija yra

viena labiausiai prieštaringų etikos temų sveikatos priežiūros srityje visame pasaulyje. Teikiant eutanaziją dalyvauja daugiadalykė sveikatos priežiūros specialistų komanda, kurioje taip pat dalyvauja ir slaugytojai [6]. Pagrindinis vaidmuo priimant sprendimus ir įgyvendinant eutanaziją tenka gydytojams [7].

Pasaulio šalių universitetuose buvo atliktas ne vienas tyrimas, kuriais siekta išsiaiškinti slaugos studentų požiūrį ar nuomonę į eutanazijos taikymą ir legalizavimą. Ladan ir kt. [8] atliktas tyrimas atskleidė, kad daugiau negu pusė (52,5 proc.) apklaustų slaugos studentų išreiškė neigiamą, 45 proc. teigiamą, o 2,5 proc. neutralų požiūrį į eutanaziją. Alireza su bendraautorais [6] atliktas tyrimas taip pat parodė, kad slaugos studijų studentai turėjo teigiamą požiūrį į eutanaziją (80,83 proc.). Tyrimai taip pat atskleidžia daugumos paskutinio kurso slaugos studentų teigiamą požiūrį į eutanazijos taikymą pacientams, patiriantiems nepakeliamas psichines kančias [9].

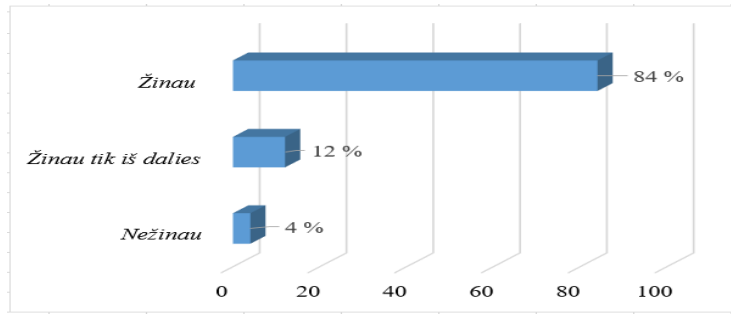
Lietuvoje yra atlikta tik keletas tyrimų, nagrinėjančių šią temą, todėl gautų duomenų per maža bendram požiūriui pateikti. Pastebima šiuo metu daugėjant šalių, kurios reglamentuoja arba svarsto galimybę įtraukti eutanaziją kaip sveikatos priežiūros paslaugą, tad tikslinga Lietuvoje atlikti kuo daugiau tyrimų šia tema ir išsiaiškinti slaugos studentų požiūrį į eutanaziją, nes jiems gali tekti susidurti su šia problema ne tik klinikinio praktinio mokymosi metu, bet ir ateityje savarankiškai dirbant sveikatos priežiūros įstaigose.

Tyrimo medžiaga ir metodai

Siekiant atsakyti į tyrime keliamus uždavinius buvo atliktas kiekybinis bendrosios praktikos slaugos studijų studentų požiūrio į eutanaziją tyrimas. Anketinė apklausa raštu atlikta Alytaus kolegijoje, Sveikatos mokslų ir inžinerijos fakultete, Sveikatos mokslų ir technologijų katedroje, gavus Alytaus kolegijos direktoriaus leidimą atlikti tyrimą ir naudoti organizacijos duomenis. Tyrimas atliktas 2021 m. lapkričio 29–gruodžio 10 d. Tyrime buvo naudojama pačių tyrėjų parengta anketa, sudaryta remiantis išanalizuota moksline literatūra apie eutanaziją. Anketoje pateikta 17 klausimų, kurie buvo orientuoti į respondentų požiūrį į eutanaziją, jos legalizavimą bei priežastis, turėjusias įtakos jų nuomonei. Siekiant tyrimo validumo, tyrimo imtis apskaičiuota taikant Paniotto formulę. Tiriamųjų populiacijos dydis $n = 173$ (apskaičiavus pagal Paniotto formulę tyrimo imtis gauta $n = 34$, tad pagal šios formulės skaičiavimus iš 173 studentų apklausoje turi dalyvauti bent 34 respondentai, kad tyrimas galėtų būti laikomas validžiu). Parengta anoniminė anketa, internetinių apklausų puslapyje www.apklausa.lt buvo sukurta anketos elektroninė versija. Anketos nuoroda buvo išsiųsta 173 Alytaus kolegijos Sveikatos mokslų ir technologijų katedros bendrosios praktikos I ir IV kurso grupių slaugos studentams bendraisiais el. pašto adresais. Anketų grįžtamumas – 50 respondentų. Tyrime dalyvavo 50 respondentų, iš jų 23 I kurso ir 27 IV kurso bendrosios praktikos slaugos studijų studentai. Duomenys rinkti ir duomenų bazę sudaryta naudojantis MS Office Excel 2016 programiniu paketu. Tyrimo rezultatai pateikti diagramose, nurodant jų procentinį pasiskirstymą, gauti duomenys apibendrinti ir pateikti išvadose.

Tyrimo rezultatai

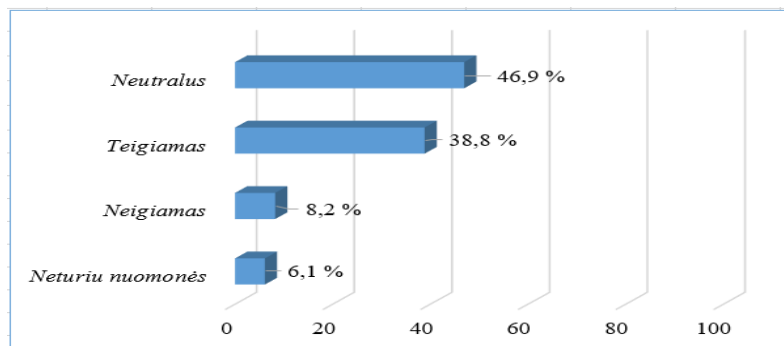
Tyrimu siekta išsiaiškinti respondentų žinias apie eutanaziją. Didžioji dalis (84 proc.) apklaustųjų nurodė, kad žino apie eutanaziją, tik 12 proc. apklaustųjų pareiškė, kad apie eutanaziją žino tik iš dalies, o likę 4 proc. teigia nežinantys apie tai. Atsakymo varianto „nesu girdėjęs/-ėjusi“ nepasirinko nė vienas respondentas (1 pav.).

1 paveikslas. Respondentų pasiskirstymas pagal žinias apie eutanaziją (proc.)

Galima teigti, kad daugelis respondentų apie eutanaziją žino (84 proc.; $n = 42$) arba žino iš dalies (12 proc.; $n = 6$).

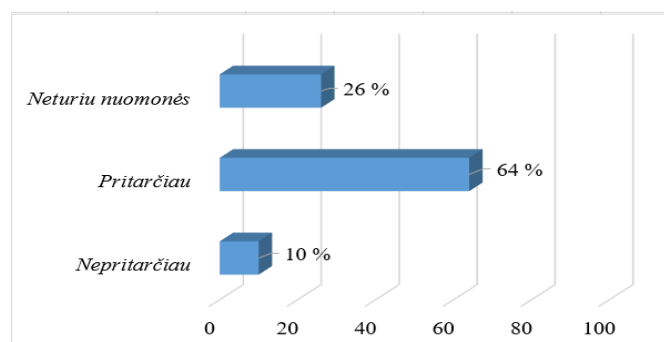
Beveik pusė 46,9 proc. ($n = 23$) apklausoje dalyvavusių studentų išreiškė neutralų požiūrį į eutanaziją, daugiau negu trečdalis (38,8 proc.; $n = 19$) apklaustųjų teigia turintys teigiamą požiūrį. Neigiamą požiūrį išreiškusią studentų susidarė tik 8,2 proc. ($n = 4$), o neturinčių nuomonės buvo mažiausiai – 6,1 proc. ($n = 3$) respondentų (2 pav.).

2 paveikslas. Respondentų pasiskirstymas pagal požiūrį į eutanaziją (proc.)

Iš gautų duomenų matyti, kad teigiamą (38 proc.; $n = 19$) ir neutralų (46,9 proc.; $n = 23$) požiūrį išreiškė dauguma apklaustųjų.

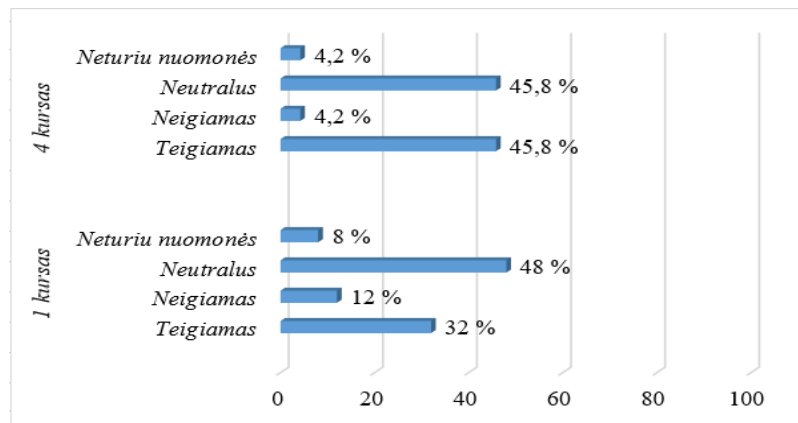
Respondentų atsakymai į klausimą „Ar pritartumėte eutanazijos legalizavimui Lietuvoje?“ pasiskirstė taip: daugiau negu pusė respondentų (64 proc.; $n = 32$) pritartų eutanazijos legalizavimui, 10 proc. ($n = 5$) nepritartų, o 26 proc. ($n = 13$) neturi aiškios nuomonės šiuo klausimu (3 pav.).

3 paveikslas. Respondentų nuomonių dėl eutanazijos legalizavimo Lietuvoje pasiskirstymas (proc.)

Taigi, gauti rezultatai parodė, kad didžioji dalis (64 proc.; $n = 32$) studentų teigiamai vertintų eutanazijos legalizavimą Lietuvoje.

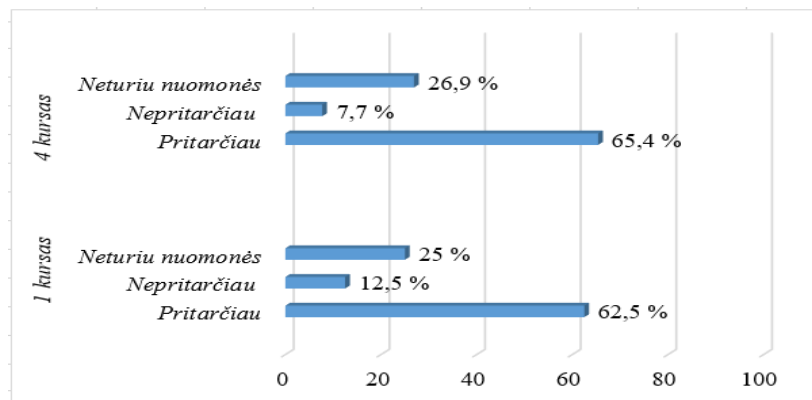
Tirta, kaip pasiskirstė respondentų nuomonė apie eutanaziją pagal mokymosi kursą. Iš I kurso studentų teigiamą požiūrį į eutanaziją išreiškė 32 proc. ($n = 8$), neutralų – 48 proc. ($n = 12$), neigiamą – 12 proc. ($n = 3$); nuomonės neturėjo vos 8 proc. ($n = 2$) respondentų. IV kurso studentų nuomonė buvo kitokia: po lygiai (45,8 proc.; $n = 11$) turėjo teigiamą ir neutralų požiūrį, taip pat po lygiai buvo ir studentų (4,2 proc.; $n = 1$), turinčių neigiamą požiūrį arba nuomonės neturinčių (4 pav.).

4 paveikslas. Respondentų nuomonių apie eutanaziją pasiskirstymas pagal kursą (proc.)

Taigi, galima teigti, kad beveik pusės I (48 proc.; $n = 12$) ir IV (45,8 proc.; $n = 11$) kurso studentų požiūris į eutanaziją buvo neutralus, tačiau paaiškėjo, kad studentų, turinčių neigiamą požiūrį, tarp I kurso studentų buvo daugiau (12 proc.; $n = 3$) negu tarp IV kurso (4,2 proc.; $n = 1$).

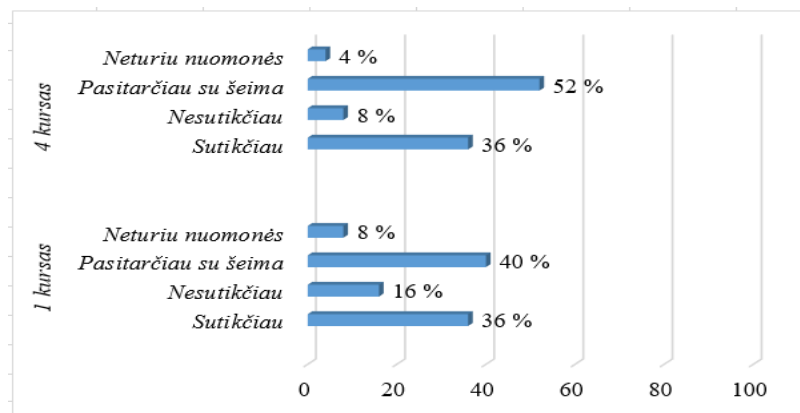
Tirta, kaip pasiskirstė respondentų pritarimas / nepritarimas eutanazijai pagal kursą. Pritariančių eutanazijai tarp I kurso studentų buvo 62,5 proc. ($n = 15$), neturinčių nuomonės – 25 proc. ($n = 6$), nepritariančių – 12,5 proc. ($n = 3$). Iš IV kurso studentų 65,4 proc. ($n = 17$) eutanazijai pritarė, 7,7 proc. ($n = 2$) nepritarė, o likusieji 26,9 proc. ($n = 7$) nuomonės neturėjo (5 pav.).

5 paveikslas. Respondentų eutanazijos pritarimui/nepitarimui pasiskirstymas pagal kursą (proc.)

Taigi, gauti rezultatai parodė, kad daugiau negu 60 proc. ir I, ir IV kursų studentų eutanazijai pritarė, apylygiai nuomonės neturėjo (25 proc.; n = 6), o nepritariančių eutanazijai tarp I kurso studentų buvo nežymiai daugiau (12,5 proc.; n = 3) negu tarp IV kurso (7,7 proc.; n = 2).

Respondentų klausta, ar jie sutiktų, kad jų artimam žmogui, sergančiam nepagydoma progresuojančia liga ar kenčiančiam nepakeliamus skausmus, būtų atlikta eutanazija. I kurso studentų 40 proc. (n = 10) atsakė, kad pasitartų dėl to su šeima, šiek tiek mažiau (36 proc.; n = 9) teigė, kad sutiktų, likusieji 16 proc. (n = 4) nesutiktų, 8 proc. (n = 2) šiuo klausimu nuomonės neturėjo. IV kurso studentų nuomonė buvo gana panaši: daugiau negu pusė jų (52 proc.; n = 13) šiuo klausimu pasitartų su šeima, 36 proc. (n = 9) teigė, kad sutiktų, o mažuma (8 proc.; n = 2) atsakė, kad nesutiktų, 4 proc. (n = 1) apie tai nuomonės neturėjo (6 pav.).

6 paveikslas. Respondentų nuomonių pasiskirstymas pagal kursą dėl eutanazijos atlikimo jų artimajam (proc.)

Taigi, galima sakyti, kad abiejų kursų studentų nuomonė šiuo klausimu buvo labai panaši, tačiau tarp I kurso studentų buvo daugiau tokių, kurie nesutiktų su eutanazijos įvykdymu artimajam (16 proc.; n = 4), negu tarp IV kurso studentų (8 proc.; n = 2).

Tyrimo rezultatų aptarimas

Atlikto tyrimo rezultatai atskleidė, kad dauguma apklaustų slaugos studentų žinojo apie eutanaziją. Julide Gulizar [10] atlikto tyrimo duomenimis, beveik visi slaugos studentai žinojo apie eutanaziją. Autorės teigimu, slaugos studentai, kurie norėtų, kad jų artimiesiems būtų atlikta eutanazija, pageidauja studijų metu gauti išsamesnės informacijos šia tema.

Tyrimas taip pat parodė, kad, palyginus I ir IV kurso studentų požiūrį į eutanaziją, galima teigti, jog beveik pusės I ir IV kurso studentų požiūris į eutanaziją buvo neutralus, o studentų, turinčių neigiamą požiūrį, tarp I kurso studentų buvo kelis kartus daugiau (12 proc.; n = 3) negu tarp IV kurso (4,2 proc.; n = 1). Remiantis gautais duomenimis, taip pat nustatyta, kad abiejuose kursuose daugiau negu 60 proc. studentų pritarė eutanazijai, o neturinčių nuomonės pasiskirstė apylygiai (~ 25 proc.; n = 6), nepritariančių eutanazijai tarp I kurso studentų buvo tik 12,5 proc. (n = 3), o tarp IV kurso studentų – 7,7 proc. (n = 2). Aiškinantis studentų nuomonę dėl eutanazijos skyrimo jų artimajam, nustatyta, kad abiejų kursų studentų nuomonė šiuo klausimu buvo labai panaši, tačiau tarp I kurso studentų daugiau buvo tokių, kurie nesutiktų su eutanazijos įvykdymu artimajam (16 proc.; n = 4), negu tarp IV kurso studentų (8 proc.; n = 2).

Tyrimu nustatyta, kad, lyginant šio tyrimo rezultatus su užsienio universitetų atliktų tyrimų, siekiančių išsiaiškinti slaugos studentų požiūrį į eutanaziją, rezultatais, galima teigti, jog didesnės dalies Alytaus kolegijos slaugos studijų studentų požiūris į eutanaziją buvo neutralus (46,9 proc.; n = 23). Ladan ir kt. [11] atlikto tyrimo

duomenys rodo, kad 52,5 proc. slaugos studentų eutanaziją vertina neigiamai, tuo tarpu 38 proc. (n = 19) Alytaus kolegijos slaugos studentų pažymėjo, kad jie eutanaziją vertina teigiamai, o neigiamą požiūrį į eutanaziją nurodė tik 8 proc. (n = 4). Maria Sol ir kt. [12] tyrimo rezultatai atskleidė, kad slaugos studentų teigiamas požiūris į eutanazijos įteisinimą sudarė 75 proc., o Irano Shahrekord universiteto 50,5 proc. studentų, kuriems religinės pažiūros padarė didžiausią įtaką, teigiamai vertino eutanazijos įteisinimą [13]. Alytaus kolegijos slaugos studentams mažiausią įtaką požiūriui į eutanazijos įteisinimą turėjo patirties medicinoje neturėjimas (42,9 proc.; n = 18), o didžiausią įtaką turėjo tiems studentams, kurie turėjo patirties medicinoje (42,6 proc.; n = 20).

Studentų nuomonės taip pat išsiskyrė pagal tai, kuriai eutanazijos rūšiai jie pritarė. Hakimeh Malaki ir kt. [13] atliktas tyrimas atskleidė, kad slaugos studentai labiausiai pritarė pasyvios eutanazijos rūšiai, o Alytaus kolegijos studentai – savanoriškos eutanazijos rūšiai (64 proc.; n = 31). Gulsen ir kt. [14] tyrimu buvo nustatyta, kad eutanazijos legalizavimui nepritarė 73,2 proc. slaugos studentų, o šio tyrimo rezultatai atskleidė, kad eutanazijos įteisinimui pritarė 64 proc. (n = 32) Alytaus kolegijos studentų.

Išvados

1. Tyrimas atskleidė, kad daugumos apklaustųjų Alytaus kolegijos I ir IV kurso slaugos studentų požiūris į eutanaziją yra neutralus.
2. Palyginus I ir IV kurso slaugos studentų požiūrį į eutanaziją, tyrimo rezultatai parodė, kad IV kurso studentų teigiamas požiūris į eutanaziją didesnis nei I kurso studentų. Tačiau slaugos studentų, turinčių neigiamą požiūrį į eutanaziją, buvo daugiau tarp I kurso studentų, nei tarp IV kurso.

Literatūra

1. Mehlum L., Schmahl C., Berens A., Doering S., Hutsebaut J., Kaera A., di Giacomo E. Euthanasia and assisted suicide in patients with personality disorders: a review of current practice and challenges. *Borderline personality disorder and emotion dysregulation*. 2020: (1):1–7. <https://doi.org/10.1186/s40479-020-00131-9>
2. Kannan R., Thottath D. Death on Demand; A Comparison between Euthanasia Laws in the Netherlands and India, 2001 to 2020. *Journal of Research on History of Medicine*. 2021: 10:(3):185–194.
3. Mroz S., Dierickx S., Deliens L., Cohen J., Chambaere K. Assisted dying around the world: a status quaestionis. *Annals of Palliative Medicine*. 2021: 10:(3):3540–3553. <http://dx.doi.org/10.21037/apm-20-637>
4. Fernández M. O. La legalización de la eutanasia activa directa en España: la Ley Orgánica 3/2021, de 24 de marzo, de regulación de la eutanasia. *Diario La Ley*. 2021: (9830):4.
5. Terkamo-Moisio A., Gastmans C., Ryyänen O. P., Pietilä A. M. Finnish nurses' attitudes towards their role in the euthanasia process. *Nursing Ethics*. 2019: 26:(3):700–714. <https://doi.org/10.1177/0969733017720850>
6. Khatony A., Fallahi M., Rezaei M., Mahdavian S. Comparison of attitude of nurses and nursing students toward euthanasia. *Nursing ethics*. 2022: 29:(1):208–216. <https://doi.org/10.1177/0969733021999751>
7. Pesut B., Thorne S., Greig M., Fulton A., Janke R., Vis-Dunbar M. Ethical, policy, and practice implications of nurses' experiences with assisted death: a synthesis. *ANS. Advances in nursing science*. 2019: 42:(3):216. <doi:10.1097/ANS.0000000000000276>
8. Naseh L., Heidari M. The attitudes of nursing students to euthanasia. *Indian J Med Ethics*. 2017: 2:(1):20–24.
9. Demedts D., Cools W., Fobelets M., Tricas-Sauras S., Bilsen J. Nursing students' attitudes regarding euthanasia due to unbearable mental suffering: Cross-sectional study using the adapted and validated Euthanasia Attitude Scale. *Journal of Advanced Nursing*. 2023: 79:(2):676–685. <https://doi.org/10.1111/jan.15539>
10. Yildirim J. G. Knowledge, opinions and behaviors of senior nursing students in Turkey regarding euthanasia and factors in Islam affecting these. *Journal of religion and health*. 2020: 59:(1):399–415.
11. Naseh L., Heidari M. The attitudes of nursing students to euthanasia. Iš: *Indian Journal of Medical Ethics*. 2017: 2.1:20–24.

12. Rodríguez-Calvo M. S., Soto J. L., Martínez-Silva I. M., Vázquez-Portomeñe F., Muñoz-Barús J. I. Attitudes towards physician-assisted suicide and euthanasia in Spanish university students. *Revista Bioética*. 2019; 27: 490–499. <https://doi.org/10.1590/1983-80422019273333>
13. Moghadam H. M., Nakhaee S., Talebi M., Ataei A. A., Mehrpour M. Iranian medical students' attitude towards euthanasia. *Indian J Forensic Med Toxicol*. 2019;13:(4):612–617.
14. Ulas Karahmetoglu G., Kutahyalioğlu N.S. Attitudes toward euthanasia among Turkish university students. *Omega-Journal of Death and Dying*. 2019; 79:(2):174–190. <https://doi.org/10.1177/0030222817729616>.